

STRESZCZENIE

W niniejszej pracy doktorskiej chciałbym podjąć się opisanie i analizy zjawiska improwizowanej formy, wynikającego z niej sposobu kształtowania utworu i roli fortepianu jako instrumentu prowadzącego zespół tworzący taką formę. Opisywany sposób traktowania materiału muzycznego prowadzi do swoistego przedefiniowania roli fortepianu w zespole jazzowym. Moje poszukiwania na tym polu prowadzą do wykształcenia indywidualnego stylu, w którym nadrzędną rolą pianisty jest sterowanie formą wykonywanego utworu. Koncepcji tej podporządkowany jest dobór środków wyrazu, rola poszczególnych instrumentów w zespole, sposób budowania kompozycji, specyficzne traktowanie harmonii.

Nadrzędnym problemem staje się dostosowanie istniejących praktyk wykonawczych do improwizacji wykorzystującej strukturę formalną danego utworu i wypracowanie zrozumiałego dla zespołu systemu, pozwalającego na taką improwizację. W niniejszej pracy zamierzam przedstawić formułę syntetyzującą moje dotychczasowe poszukiwania na tym polu, które bezpośrednio wpływają na kreowanie indywidualnego stylu wykonawczego przez pianistę jazzowego. Sterowanie improwizowaną formą utworu wymaga przewartościowania roli elementów dzieła muzycznego, takich jak: temat, faktura, harmonia, melodia, dynamika, agogika, walory kolorystyczne, zawartość emocjonalna i budowa formalna w ogóle. Styl wykonawczy pojawia się jako rezultat poszukiwania środków sterujących improwizowaną formą, realizowaną w zespole jazzowym.

Przyjęcie powyższych założeń, dotyczących głównie gry zespołowej, skłoniło mnie do poszukiwań odpowiednich dla takiej formuły środków wyrazu. Konsekwencją tych poszukiwań jest tworzenie stylu pianistycznego, kładącego szczególny nacisk na sterowanie procesem improwizacji zespołowej, zamiast koncentrować się tylko na kreowaniu indywidualnej partii solowej. Stosowanie kontrastu, orkiestrowe traktowanie fortepianu, zmienność rejestrów, wykorzystywanie kolorystycznych możliwości instrumentu, dekonstrukcja istniejących kompozycji poprzez spontaniczne przetasowywanie części składowych – te elementy stają się w kontekście sterowania formą ważniejsze, niż umiejętna realizacja warstwy harmoniczej. W pracy doktorskiej zaprezentuję szereg stosowanych przeze mnie praktyk wykonawczych, umożliwiających kierowanie przez pianistę improwizowaną formą.

W pierwszym rozdziale pracy przedstawię analizę pod-struktur występujących w stylu pianistycznym Keitha Jarretta, na podstawie artykułu Petera Elsdona *Style and the Improvised in Keith Jarrett Solo Concerts*, oraz zaprezentuję koncepcję pod-stylów jako nacechowanych emocjonalnie i wyrazowo pod-struktur, których następstwo tworzy całość formy w improwizacji. Ponadto, analizując twórczość Keitha Jarretta w zespole Standards Trio, zaprezentuję koncepcję punktu potencjalnego otwarcia formy, umożliwiającą spontaniczne wprowadzanie w podstawowy przebieg formy nowego materiału muzycznego. W dalszej części rozdziału pierwszego przedstawię analizę pod-stylów w pianistyce Herbiego Hancocka oraz zaprezentuję koncepcję solo transgresywnego jako metody umożliwiającej wpływ na strukturę formalną utworu z jednoczesnym zachowaniem podstawowej struktury chorusu w improwizacji.

W rozdziale drugim opiszę kolejną koncepcję umożliwiającą spontaniczny wpływ na strukturę formalną utworu - koncepcję formy zmiennej, zakładającą przetasowywanie poszczególnych części utworu w procesie tworzenia improwizacji, a także przedstawię koncepcję rozszerzonego pola tonalnego umożliwiającą rozszerzenie warstwy harmonicznnej wykonywanego utworu.

W rozdziale trzecim zaprezentuję w jaki sposób opisane wcześniej pod-style znajdują zastosowanie w dziele artystycznym stanowiącym podstawę niniejszej pracy doktorskiej - albumie *Body Language*, oraz przedstawię w jaki sposób w dziele artystycznym zostaje wykorzystana koncepcja formy zmiennej, a także opiszę techniki umożliwiające tworzenie improwizowanej partii w oparciu o taką formę. W dalszej części rozdziału trzeciego dokonam prezentacji koncepcji solo transgresywnego w kontekście dzieła artystycznego, oraz opisu technik stosowanych na albumie *Body Language* w celu budowania tego rodzaju partii improwizowanych.

W zakończeniu opiszę w jaki sposób zaprezentowane techniki i koncepcje wpływają na kreowanie indywidualnego stylu wykonawczego i wyciągnę końcowe wnioski z rozważań zawartych w niniejszej pracy.

słowa kluczowe: forma, improwizacja, Michał Wierba, indywidualność, styl,

ABSTRACT

In the PhD thesis I wish to describe and analyse the phenomenon of the improvised form, the resulting method of shaping the piece, and role of the piano as an instrument creating the form. The described method of musical material treatment leads to a redefining of the role of a piano in a jazz band. My research on the subject leads to a shaping of an individual style, in which the crucial role of the pianist is to guide the form of the performed piece. Choice of expression means, role of the specific instruments in the band, composition creation method, and particular way of treating the harmony are all subordinated to this idea.

Adjusting the existing performance techniques to the improvisation using the formal structure of the performed piece, and creating a system understandable for the band which would allow such improvisation, becomes a vital problem. In the paper, a formula synthesising hitherto research on the subject, which directly influences the creation of an individual style of the jazz pianist, will be presented. Guiding the improvised form of the piece requires re-evaluating the role of elements of the musical piece such as subject, composition, harmony, melody, dynamics, tempo, coloration, emotional content, and formal structure in general. The performance style appears as a result of looking for means guiding the improvised form, realised in the jazz band.

Accepting the aforementioned assumptions led to looking for artistic means appropriate for the presented form. The result of the search was creation of a pianist style focused particularly on the guiding of the process of band improvisation, instead of focusing merely on the creation of the individual part. Elements such as using contrast, concert treatment of the piano, changing pitch, utilising coloration possibilities of an instrument, and deconstruction of the existing pieces through spontaneous shuffling their parts, become more significant than skilful realisation of the harmonic layer in the context of the form guiding. The paper will present a number of performance techniques which allow the pianist to guide the improvised form.

In the first chapter, analysis of substructures occurring in the piano style of Keith Jarrett will be analysed on the basis of the article "Style and the Improvised in Keith Jarrett Solo Concerts" written by Peter Elsdon, and concept of substyles as emotionally and meaningfully charged substructures, succession of which maintains the integrity of the improvisation, will be presented. Moreover, while analysing work of Keith Jarrett in the Standards Trio band,

a concept of a potential form opening point, allowing to spontaneously bring new musical material into the basic course of the form, will be presented. Furthermore, substyles in the piano works of Herbie Hancock will be analysed, and concept of transgressive solo as a method of influencing formal structure of the piece with simultaneous maintaining basic chorus structure in the improvisation will be described.

In the second chapter, another concept allowing spontaneous influence on the formal structure of the piece will be described, that is, a concept of a changeable form, which assumes reshuffling parts of the piece in the process of the creation of improvisation. Moreover, expanded tonal field allowing enlargement of the harmonious layer of the performed piece will be presented.

In the third chapter, the ways in which the previously described substyles are utilised in the work of art that is a basis of the paper (Body Language album) will be presented. Moreover, ways of utilising concept of the changeable form in the work of art will be described, as well as techniques allowing creation of the improvised part on the basis of this form. Furthermore, the concept of transgressive solo in the context of the work of art will be presented, and the techniques used on the „Body Language” album in order to create improvised parts of this kind will be described. In the conclusion, the influence of the presented techniques and concepts on the creation of an individual style will be described, and final conclusions of the paper will be presented.

keywords: form, improvisation, Michal Wierba, individuality, style,